

“מכלל שהוא צריך לפרט, ומפרט שהוא צריך לכלל” (ברייתא דרבי ישמעאל) - הכלל והפרט (הרמוניה)

פעולה רביעית

מטרת הפעולה:

החניכים ילמדו על החשיבות שבאיזון שבין השקעה בפרט להשקעה בכלל והנחיצות של ההשקעה
הן בפרט והן בכלל.

מבנה:

1. הצגת הדיון של הפעולה הקודמת בנקודות.
2. החניכים ילמדו כי השקעה בפרט היא גם השקעה בכלל וכן להיפך.
3. נסכם עם החניכים את המערך.

מהלך הפעולה:

1. הצגת הדיון של הפעולה הקודמת בנקודות.

נניח בפני החניכים בצורה מפורזת בריסטולים עם מדדים פנימיים הנשקלים בהחלטה אם להשקיע בכלל או בפרט ונבקש מהחניכים להציב על הלוח את הבריסטול במקום שנראה להם לנכון ולהסביר את החלטתם שם (נספח א').

נסביר לחניכים כי אפשר היה להציב כל פתק בצד השני בלוח.

נשאל את החניכים לחוות דעת נוספת על דבריו של ליאו בוסקאליה (נספח ד' בפעולה 1):

"הטעם היחיד להחזיק בדבר מה הוא האפשרות לתת אותו לאחרים".

(לחיות לאהוב וללמד, ליאו בוסקאליה).

נשאל את החניכים האם אנו רואים את דבריו של בוסקאליה כמדד לבחירה בין העצמה אישית לבין התמסרות לכלל ומדוע.

נבקש מהחניכים לסביר את המשנה באבות פרק ב', משנה ה':

"הוא [הלל] היה אומר ... ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש".

2. החניכים ילמדו כי השקעה בפרט היא גם השקעה בכלל וכן להיפך.

ניצור מסלול מכשולים ארוך ומסובך שכל קבוצה תצטרך לעבור אחד אחרי השני.

נדגים לחניכים את האופן בו אנו רוצים שהם יעברו את המסלול.

לאחר שכל החניכים גמרו נשאל אותם האם הם הרגישו שהם תורמים למאמץ הקבוצתי או שהם הרגישו שמדובר במשחק אישי.

נחלק את החניכים לקבוצות של עד 6 חניכים בקבוצה ונושיב אותם במעגלים שונים.

נסביר לחניכים שבדומה למשחק "הרוצח", נעבור בין החניכים ונדפוק קלות על גפם של שנים מהחניכים בכל קבוצה

נסביר כי על החניך שדפקנו על גביו לחבל במשימה הקבוצתית.

נבשר לחניכים כי המשימה שלהם הינה לבנות מהחומרים המצויים בסביבה המיידית את המבנה היפה ביותר.

הערה: בכוונה תחילה אנו לא נדפוק בגבם של אף אחד מהחניכים.

נקבץ את החניכים חזרה ונשאל אותם על מה הם התעכבו במשימה- בלחשוד בחברי הקבוצה או בלעבוד יחד ולנצח במשימה.
נשאל את החניכים האם הם סמכו אחד על השני ואיך הם הרגישו בידיעה כי יש ביניהם חניכים שמשימתם לחבל במאמץ הקבוצתי.
נשאל את החניכים מה הרגישו כשידעו שהם לא "המחבלים" ואיך זה טרם למאמץ הקבוצתי לעומת מציאות שבהם אין "מחבלים".
נאמר לחניכים כי לא הטלנו על אף אחד מהחניכים את תפקיד "המחבל".

נסביר לחניכים כי יש מצבים בהם השקעה בפרט הוא השקעה בכלל (בדומה למסלול המכשולים) ופעמים שההשקעה בכלל נותנת לנו להתעלות מעל הפרט (בדומה ל-"מחבל").

נחלק לחניכים את הסיפור על "התלמיד והרב" מחולק למשפטים (נספח ב').
לכל משפט נקבע חוקיות שרק חניך שעונה על חוקיות זו יוכל להקריא את המשפט בקול.
נקרא את משפטים שלא יהיו חניכים שיענו על החוקיות שלהם.
נסביר לחניכים כי החיים בנויים ממעגלים שונים שמשקים ביותר מנקודה אחת כך שגם כשאנחנו חלק מקבוצה יתכן וההשקעה בעצמי היא בעצם ההשקעה בכי טובה בכלל ולפעמים ההשקעה בכלל דורשת ת ההשקעה בעצמי (שתי נקודות הסתכלות על הסיפור).

הערה: ניתן לחלק את החוקיות בצורה שיותר תתאים לקבוצה.

3. נסכם עם החניכים את המעריך.

נספר לחניכים את הסיפור הבא על הרב קרליבך זצ"ל:
בערב פורים בשנת ה'תשכ"ו הופיע ר'ב שלמה קרליבך זצ"ל בפני קהל רב בקולנוע מוגרבי הישן בתל-אביב ובתמורה השתכר 3,000 דולר, סכום מכובד ביותר באותם זמנים. 'שלמה', דחק בו אמרגנו בעצבנות שראה את ר'ב שלמה תוחב לכיסו את שטרות הכסף, 'תן לי בבקשה את הכסף, אני אשמור עליו בעבורך'. ר'ב שלמה נענע בראשו בנחישות כה רבה, דבר

שהעמיק את חששותיו של אמרגנו.

בדרכם לבית מלון, ר'ב שלמה פנה לאמרגן ושאל אותו, כבדרך אגב, אם הוא ירצה להצטרף אליו לנסיעה למחרת במהלך חג הפורים.

בבוקר הפורים, מיד לאחר קריאת המגילה, שכר ר'ב שלמה משאית קטנה עם נהג וביקש ממנו לנסוע לכיכר ציון, שבאותם ימים היו בה חנות לדברי-מאפה, חנות מכולת וחנות יין, כולן סמוכות זו לזו.

"גוט יום טוב!" בירך ר'ב שלמה את הסוחרים בהתרגשות רבה כאשר נכנס לחנויותיהם. "אם לא קשה לכם, אני יכול בבקשה לקנות את כל הסחורה שלכם?" הסוחרים, כמובן, מצמצו בעיניהם והתפלאו.

"זו בדיחה של פורים, נכון?" לגלג אחד מהם. "לא, איש מתוק" השיב ר'ב שלמה, "אני רציני לגמרי. כמה תרצה עבור כל מה שבחנותך? תגיד סכום והוא שלך!"

מעט לאחר מכן השתרכה תהלכה ארוכה של סוחרים עליזים ועוזרים מיוזעים בדרך אל המשאית, כולם מעמיסים ארגזים של דברי מאפה, יינות ומזון, בעוד הולכי הרגל ההמומים עוצרים ובוהים בנעשה. כאשר גמרו להעמיס את המשאית, היות וזו לא יכלה להכיל עוד דבר, זרח ר'ב שלמה משמחה ואמר בסיפוק עצום "עכשיו אנחנו יכולים לתת משלוחי מנות!"

בתוך המשאית שלף ר'ב שלמה כמה גליונות נייר שמישהו נתן לו ובהם פורטו הנזקקים הגדולים הגדולים ביותר בירושלים. לאורך היום כולו נסע ר'ב שלמה עם אמרגנו בשכונות העלובות ביותר של ירושלים תוך שהם מחלקים חבילות מזון למשפחות עניות.

בכל פעם שנכנסו לביתו של מישהו היה ר'ב שלמה מוציא צרור שטרות מכיסו, ובעודו לוחץ את ידו של בעל הבית החליק אותם לידי באופן דיסקרטי.

באותו היום, כפי הנראה, חילק ר'ב שלמה עם האמרגן שלו קרוב למאה משלוחי מנות ... בסוף אותו היום לא נותר לר'ב שלמה ולו לירה אחת.

במהלך היום פנה אליו אחד מתלמידיו ושאל אותו איך הוא, ר'ב שלמה, יכול להוציא את כל הונו בעד מצוה זו, הרי חז"ל לימדו אותנו שלאדם אסור להוציא יותר משליש כספו על הידור מצוה!

השיב לו ר' שלמה בפשטות "הכסף לא שלי, הוא של הקב"ה וממילא ההגבלה לא שייכת וגם אם הכסף כן שייך לי הרי נאמר בתורה "ואהבת לרעך כמוך" ואיך זה אפשרי שאני לא אתן לו יותר משליש כספי בשביל שיהיה לו כמוני?"

נחלק לחניכים את דברי הרב שמעון שקאפ זצ"ל ואת דבריו של הגרי"ד סולוביצ'יק זצ"ל

(נספח ג').

נשאל את החניכים עם איזה קטע הם מזדהים יותר.

נסביר לחניכים כי בשלושת הקטעים ניתן לראות כי האדם הינו חלק מהכלל ואילו המקום הפרטי שלו "נאבק" למצוא ביטוי במציאות. בשלושת הקטעים הרב בא לענות על איך באים להרמוניה במאבק זה.

נסביר לחניכים שבפעולה הראשונה דיברנו איתם הנחיצות של הפרט לקיום המציאות והחשיבות שבבנין האישי, בפעולה השניה דיברנו איתם על החשיבות שבהשתייכות לקבוצה (כלל) וההתבטלות אליה תוך כדי שהמחשנו להם בפעולה השלישית את הסתירה שיכולה להיות בין השנים.

נבקש מהחניכים להציע פתרונות לסתירה לאור הפעולה האחרונה.

נסכם את המערך ונחלק לחניכים את דבריו של הרב קוק זצ"ל (נספח ד').

נדגיש לחניכים כי האדם צריך להשקיע גם בכלל וגם בפרט והוא מתפתח בשלבים. בתחילה האדם צריך לעסוק יותר בהשלמתו הפרטית מתוך הסתכלות על כך שגם בהווה וגם בעתיד זה מיטיב עם הכלל ואסור להיות דיכוטמיים בסוגיא זו.

נספח 1

חסד	עצלנות	אני חשוב	"מוסר כליות"	"לחץ חברתי"
אנוכיות	"זורם" החברה עם	הכלל חשוב	בלי זה אין חברה תקינה	בגלל המצפון
עושה לי טוב	לא דורש ממני הרבה	לא גוזל ממני זמן	מאדיר את היכולת שלי	עוזר בטווח זמן קצר
עושה לאחר טוב	אני מרויח ממנו	לא פוגע ביכולת שלי	פוגע ביכולת שלי	עוזר בטווח זמן ארוך

← התמסרות לכלל ————— השקעה עצמית →

נספח 2

התלמיד והרב

חניכים שאחד ההורים שלהם רב / מורה: מעשה בתלמיד שהגיע לרב שלו ואמר לו בהתלהבות "אני הולך לתקן את העולם!".

חניכים שנולדו בתשרי: אחרי חודשיים שאל הרב "נו, תיקנת את העולם?".

חניכים שהם הכי קטנים במשפחה: ענה התלמיד - "לא. אני תיקנתי, אבל הם לא תיקנו. הם לא בסדר".

חניכים שהם הכי גדולים בין האחים: "אולי כל העולם קצת גדול עליך", אמר לו הרב, "אולי תצמצם את המשימה ותתחיל לתקן את המדינה שלך?".

חניכים שמתנדבים על דרך קבע: התלמיד התלהב מהרעיון ויצא לדרך להשפיע על אנשים לחיות על פי אמות המידה שאימץ.

חניכים שהורים עובדי מדינה / שירות ציבורי: אחרי חודשיים שאל אותו שוב הרב "נו, כבר תיקנת את המדינה?".

חניכים שיש להם אחים גדולים בסניף: התלמיד לא התבלבל: "עשיתי מה שצריך, אבל הם לא רוצים להקשיב לי".

חניכים שחובשים משקפים: הרב ענה: "אולי תתחיל לתקן את העיר? כאן אתה מכיר את האנשים והם מכירים אותך, זה בטח יהיה הרבה יותר קל".

חניכים שהיו בחו"ל: התלמיד שוב יצא לדרך, ואחרי חודשיים שאל אותו הרב "נו, יש התקדמות בעיר?".

חניכים שלא יודעים לנגן על כלי נגינה: התלמיד הסביר לו שגם כאן בעיר לא מקשיבים.

החניך עם המשפחה הכי גדולה בקבוצה: הרב ניסה לצמצם את המשימה: "אולי תתחיל לתקן את המשפחה הקרובה שלך? הם קרובים אליך ובטח ישמעו לך. זה יהיה הרבה יותר קל".

החניך הכי גבוה בקבוצה: מספיק לחייך: הפסימיות טובה לבריאות אחרי חודשיים שאל הרב האם תיקן התלמיד את משפחתו.

המדריך: אמר לו התלמיד, כולו מיואש: "גם הם לא מקשיבים לי. אני כבר לא יודע מה לעשות - אני מדבר עם אנשים, מנסה להשפיע ולתקן אותם, אבל הם לא משתכנעים".

כל הקבוצה: ענה לו הרב: "יש לי רעיון. תתחיל לתקן את עצמך קודם כל. תעבוד על המידות, תלמד איך לכבד את הזולת, תרבה באהבת ישראל, תגרום לכך שדעת הבריות תהיה נוחה ממך, ומתוך זה שתהיה מתוקן בעצמך, תשמש דוגמה יפה למשפחה. משפחתך תקרין זאת כלפי העיר, העיר תשפיע על כל המדינה, וכך המדינה תהיה סמל למופת עבור כל העולם".

נספח 3

והנה אם בהשקפה ראשונה רגשי אהבת עצמו ורגשי אהבת זולתו, הם כצרות זו לזו, אבל עלינו להשתדל להעמיק בזה למצוא הסגולה המאחדת אותם אחרי כי שניהם דורש ה' מאתנו. וסגולה זו היא, שיתברר ויתאמת אצל האדם איכותו של ה"אני" שלו, כי בזה יומדד מעלת כל האדם לפי מדרגתו, **האיש הגס והשפל כל "אני" שלו מצומצם רק בחמרו וגופו**, למעלה ממנו מי שמרגיש

ש"אני" שלו הוא מורכב מגוף ונפש, ולמעלה מזה מי שמכניס לה"אני" שלו בני ביתו ומשפחתו, והאיש ההולך עפ"י דרכי התורה, ה"אני" שלו כולל את כל עם ישראל, שבאמת כל איש ישראל הוא רק כאבר מגוף האומה הישראלית. ועוד יש בזה מעלות של איש השלם ראוי להשריש בנפשו להרגיש שכל העולמות כולם הוא ה"אני" שלו, והוא בעצמו רק כאבר קטן בתוך הבריאה כולה, ואז גם רגש אהבת עצמו עוזר לו לאהוב את כל עם ישראל, ואת כל הבריאה כולה.
(הקדמה, שערי יושר, ר' שמעון שקאפ)

"כדי לממש את עצמו חייב האדם להיות לבדו, אך בעת ובעונה אחת, להיות עמית בקהילה". (דברי הגות והערכה, הקהילה, הגרי"ד סולוביצ'יק).

נספח 4

רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי בדינא כוליה יומא (היו יושבים בדין כל היום), הוה קא חליש ליבייהו (ליבם היה נחלש). תנא להו (שנה להם) רב חייא בר רב מדיפתי "ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב", וכי תעלה על דעתך שמשא יושב וזן כל היום כולו תורתו מתי נעשית, אלא לומר לך כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה באשית, כתיב הכא (כתוב כאן) "ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב", וכתיב התם (וכתוב שם) "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד". (מסכת שבת, דף י' עמוד א')

התשוקה היותר גדולה שממלאת את לב הגדולים שבבנ"א, השלמים והצדיקים, היא להיות תמיד עובד עבודת הכלל, להיטיב כפי כחו אל הכלל כולו כפי אשר תשיג ידו, שזוהי עבודת ד' התמימה במובנה האמיתי. והנה כאשר מצאו מקום השלמים הללו לפעולתם במערכת המשפט להיות להועיל לעדתם, לא רצו בשום אופן לחדול מעבודתם בקודש גם חלק זמן היותר קטן, באשר חשבו למשפט, כי איך יעמוד לבם במנוחה בהיותם מסיחים דעתם מטובת הכלל כולו הסובב אותם, ולהצטמצם בהשלמתם היחידית. והנה רעיונם זה מנע מהם מנוחת נפשם, עד שהוכרחו למנע מפני תדירות עסקי הכלל במשפטיהם, מעסוק בהשלמתם הגופנית וגם הרוחנית, (לפי שתי ההוראות שב"חלש ליבייהו"). ע"כ תנא להו רחב"ר, שאמנם ודאי אמת הדבר שהתעודה היותר

עליונה שבחיים היא להיות פועל עובד עבודת הכלל, אבל בשום אופן אין להשקיף על ערך עבודת הכלל במושג צר, כלומר רק להתייחד באותן העבודות המונחות לפניו בהעמסת עול כבד עד שהשלמות הפרטית תדחה לגמרי, כ"א צריך להשכיל שאמנם כיון שתעודת האיש השלם היא הטובה הכללית שיוצאת ממנו בחייו, א"כ לא רק השעות שבהן הוא מתייחד בפועל בעבודת הכלל הן מלאות מתעודת חייו, כ"א כל שלשלת חייו, כל צרכי השלמתו, בין הרוחנית בין החמרית, כולם יהיו לתועלת להגדיל טוב הכלל. ע"כ במנוחת לב צריך לפנות אל השלמות הפרטית שלו, הרוחנית והגשמית, ולדעת שאמנם מהשפעת הפעולות של השלמות הפרטית, בין בחומר בין ברוח, תצא שעה אחת ביום שבה יוכל ברכוש כחותיו הפרטיים לעבוד את עבודת הכלל, נמצא שכל עניניו הפרטיים המה ממלאים את המטרה הרמה הזאת. ע"כ אדונינו משה, באשר כל חייו נתונים נתונים היו לעם ד', ע"כ העם עמד עליו, ובכחו התקיים, בפעולותיו מבקר עד ערב, אף שבמשך הזמן שמבקר ועד ערב נתמזגו ג"כ פעולות להשלמתו הפרטית, אבל כולן היו נשואות למטרתו הנשגבה. ע"כ לא זאת היא המרגעה, שהשתוקקות להשלמת הכלל תעיק להשלמה הפרטית, כ"א האיש הגדול וטוב הלב, העובד ד' עבודה תמה, צריך שיעלה למדה זו להשכיל כי כל אשר יותר ירחיב את השלמתו הפרטית, כן יותר יוכל להשתלם בה בעבודת הכלל. ע"כ אין מדת עבודת הציבור נערכת לפי כמות הזמן כ"א כפי איכות הפעולה, וטובה יותר פעולה של שעה אחת היוצאת במנוחת נפש ומחומשת בגוף בריא, מעבודה תדירה המחלשת את הגוף ומבזבזת יותר מדאי את הכח הרוחני. כי כך היא מדתו של הקב"ה במעשה בראשית, שכל הבריאה כולה אחוזה היא בחלקיה יחד, וכל הדרוש לאיזה השלמה כללית מושפע הוא במדה רחבה באוצר הפרטי שממנו בא השפע. הבקר והערב יום אחד הוא, אע"פ שהיום הוא האוצר בקרבו את הוד החיים, את העבודה והרגשת החיים. אמנם הערב מספיק למנוחה וחליפת הכח, ע"כ הם יחד יום אחד בכללותם, שוים במעלתם לענין ההשלמה הכוללת. ע"כ גם העוסק בטובת הכלל, ודן דין אמת לאמתו אפילו שעה אחת, הרי כל פעולותיו הפרטיות נותנות בו כח להפיק בטוב טעם את ערך הדין, אם מצדו העיוני, אם מצדו המעשי בהיותו מלא אומץ לב הנמצא רק בגוף בריא, למען יהיו דבריו נשמעים, ובין במילואו המוסרי בזיכור מעשיו ומדותיו שפועלות להרשים יותר את דבריו בעם. ע"כ כל פעולותיו הפרטיות מتركזות ביסוד הכללי, וכאשר זהו משפט הבריאה כולה שחלקיה אחוזים ונצרכים זה לזה, ע"כ הוא נעשה באמת שותף להקב"ה במעשה בראשית, שותף קבוע שכל שיחו ושיגו וכל מעבדיו המה סובבים על יסוד השלמת המציאות בשכלולה. כי הטבת המצב החברתי במעמדו המוסרי, שהוא יסוד דיני ומשפטי תורה, הוא המעמד היותר תכליתי להשלמת מעשה בראשית. וכ"ז הוא קונה בעסקו בזה בלב

נאמן אפילו שעה אחת, למען יוכל לפנות ביתר חלקי הזמן אל השלמתו הפרטית, שממנה יהיו תוצאות יותר טובות להשלמה הכללית של הציבור שהוא חפץ בה באמת ובתמים.

(עין איה, שבת פרק א', פסקא ט')